

היינו כחולמים

העשור לביקור אנוור אלסדאט בירושלים נחוג בישאל בסיגנון מינורי. כמה נאומים, כמה מאמרים, ביקור של מוצטפה ח'לי. זהו זה. זוהי, בשלעצמה, עדות לכוח השלום. התרגלנו אליו. הכל נראה לנו טיבעי לגמרי. טיבעי שיש שגירות ישראלית בקאהיר, לצד השגרירות של עיראק, סעודיה ומארוקו. טיבעי שמטוס אל נול חונה בנמליהתעופה של קאהיר בין מטוס ירדני ומטוס סודאני. טיבעי שאפשר לצמצם את תקציב-היטחון העצום שלנו, מפני שמידברסיני מפורז, וחונה בו צבא בינלאומי המונע כל אפשרות של התקפת-פתע. טיבעי שאלי ישראלים מסתובבים בין עתיקות אכירסימבל ובשוק אלחילילי בקאהיר.

הייתי הישראלי הרביעי שבא לקאהיר אחרי ביקור סאראט בירושלים (קדמו לי סמי גרינשפף, אלכס גילעדי ואהוד יערי). הסתובבתי בקאהיר, התקבלתי בכל מקום בהתלהבות כמו יצור מכוכב אחר, והכינות את המילים "תנ"כיות" היינו כחולמים. כימים הראשונים בקאהיר כתבתי כמה שורות, שהתפרסמו בהעולם הזה תחת הכותרת: שלום זה כאשר... הנה הן: שלום זה כאשר אתה מתעורר בבוקר מול שפתיהם של תל-אביב, והולך בלילה לישון כאשר הגוש המשולש של הפיראמדה הגדולה מזדקק מבעד לחלונך, במרחק של 100 מטרים. שלום זה כאשר קצין-המיטרה הצעיר בביקורת-ההרכונים בנמליהתעופה בקאהיר נוטל לידו את רכונך, מעלעל בו באדישות, תופס לפתע שהוא מחוייך ברוחן ישראל, מרים את פניו אליך, ואומר בחיוך אדיר, מאוזן עד אוזן: "ברוך הבא למצריים! ברוך הבא למצריים!"

שלום זה כאשר אתה נכנס לסירה בקנטארה כדי לעבור את התעלה מירחה, פוגש בה את מפקד הכוחות המצריים באיוור, מושיט לו את ידך ואומר לו: "אני סתם פיראמיט" (אני עיתונאי ישראלי), והוא עונה לך בלחיצה חמה: "ברוך הבא ברוך הבא". שלום זה כאשר אתה יושב במיסעדה יפה על גדת הנילוס, מול נערה מצרייה יפהפיה, מגלגל עימה שיחה מבודחת-למחצה ורצינית-למחצה, כשאתה עוקב בעיניך מפעם לפעם אחר סירה השטה באיור.

שלום זה כאשר אתה נכנס לבניין משרד-החוץ המצרי, מתבקש עליידי פקידהקבלה למסור את סימך ואת הארץ, אומר "אני ישראלי" ונעזי, אחרי אלפתי של שנייה של תדהמה: "מרחבה: אתה הישראלי הראשון המבקש בבניין זה!" שלום זה כאשר אתה מתיידד עם גנרלאלוף של שרות-הביטחון המצרי, הדואג לבטיחות הרבה יותר מפני שאתה דואג לו בעצמך. שלום זה כאשר בעל אווזה נהדרת הרגלי הפיראמידות מציע לך לקנות את הסוס היפה ביותר שראית מימך, במחיר של 8000 דולר, ואומר: "די לנו במילחמות! לכם מגיע לחיות, ולנו מגיע לחיות". הגיע הזמן שנדאג לעתיד ילדינו. שיהיה שלום, איך-שאי אלה."

שלום זה כאשר הטלפון מעורר אותך באמצע הלילה במלון קאהירי, וקול רך של מרכזנית קאהירית אומר לך: "בבקשה, יש שיחה עבורך מתל-אביב."

שלום זה כאשר אתה עומד בערב באמצע רחוב קאהירי סואו, בין שלל של אורות ומאות בני-אדם ערבים, ומדבר בקול רם עברית, מבלי לחשוש ומבלי שהדבר מפריע לאיש. שלום זה כאשר אתה קם בבוקר, פותח את הווילונות בחלונך, ורואה לפניך, באור השמש המסתורת, את הפיראמדה הגדולה הממלאת את חלונך.

יזהר הנביא

ראיין-טלוויזיה אינו רומה לראיין עיתונאי רגיל. בטלוויזיה אפשר לנגוע בכל נושא רק בקצה המולג. הזמן נמדד שם בשניות, והוא יקר מפו. ויש בו יסוד חזק של הצגה.

השבוע השתתפתי כמראיין בתוכנית מוסף המוספים של דן מרגלית בטלוויזיה החינוכית. אחרי שלושת הראיונות, כל אחד כבן 10 דקות, נותרו לי הרבה שאלות שלא נשאלו, ולמראיינים נותרו, מן הסתם, הרבה תשובות שלא הושבו. ס' יזהר, למשל. לא היה לי זמן לבקש ממנו סליחה. יתכן שגרמתי לו פעם עוול.

זה היה בכנסת השישית. באתי אליה כנכר טרי של רשימת העולם הזה — כוח חדש, ואילו יזהר נבחר כאיש רפ"י, מיפלגתו החדשה של דודי בן-גוריון. חמש הכנסות הקודמות כיהן יזהר כח"כ מטעם מפא"י.

נכנסתי לפעילות קהלתית, ואילו יזהר — כך היה נדמה לי — לא עשה כלום. היה ברור שהכנסת משעממת אותו. אני נאמתי הכי הרבה נאומים בכנסת, ויזהר נאם הכי מעט. ריבירתי מעל הדוכן פעם-עצמים ביום, והוא נאם אחת לשנה.

לאחרי את עצמי מה הוא עושה שם. סופר גדול כמוהו, שיכול היה להוציא מתחת לידיו (הוא כותב עד היום בעט) יצירות-מופת, מדוע הוא מנבז את זמנו בכנסת שבה היה בטל ב"ב?"

נאום אחד שלו דווקא נחרת בוֹיכרוני. היה זה נאום נלהב, חוצב-להבות בעברית נהדרת, נגד סלילת התואר הנוכחי בכביש ירושלים בשעריהגיא. הוא אמר שהכביש פוצע את הנוף. כשהוכרתי לו השבוע את הנאום הזה, התברר שנשמט לגמרי מיוכרונו. כעבור שנה נעלם יזהר מנוף הכנסת. הסתבר שנסע לארצות-הברית, למסע-לימודים של שנה ויותר. מחיתי בתוקף על כך שח"כ נוסע לחו"ל לשנה מבלי להתפטר מן הכנסת. תבעתי לחזק חוק לפיטורי ח"כים בנסיבות כאלה. לבסוף התפטר יזהר. השבוע סיפר כי התפטר עדיין לפני שנסע, במיכתב שהפקיד בידו משה דיין, חברו-לחיים של שנה ויותר. מחיתי בתוקף על המיכתב. יזהר הפציר בו שוב ושוב להגיש אותו, אך דיין התחמק. לבסוף ניגש יזהר עצמו לקונסול הישראלי בבוסטון, וחתם

בנוכחותו על מיכתב-התפטרות חדש, שנשלח ליו"ר הכנסת. אולי זאת היתה כבר תוצאה של מאחזתי, שזכו אז בהר ציבורי רחב. אמרתי בראיון שיוהר יושב אצלי על תקן של נביא. ולא בכדי: כמעט 40 שנה אחרי הופעת חירבת חיזוה והשבון, פנתה כל

יזהר

היצירה הישראלית המקורית לכיוון זה. כמעט כל הסרטים המקוריים החשובים, כמעט כל המחזות המקוריים, כמעט כל הסיפורים החשובים והשירה החי-שונה עוסקים בבעייה המוסרית הכרוכה במילחמתנו בעם הפלסטיני. הזכרתי בראיון את יונה הנביא. ביא. יונה הקסים אותי תמיד. בעיניי, ספר-יונה הוא ספר הדי-מורטיס-המאניסטי, סאטירה על שאר הנביאים. הוא מלגלג עליהם, על דרך ההוגמה, כמו קאריקטורה טובה. יונה בורח משליחותו ומאלוהים, נבלע על-ידי הדג הגדול, יושב בצל הקיקיון, והיטב חרה לו.

לי נדמה שס' יזהר בורח משליחותו הסיפורית-מוסרית. הוא ברח לכנסת (הדג הגדול), ללימודי ב"א, מ"א ודוקטור, למערי-כתהחינוך. והשאלה היא: מדוע? האם חש יזהר, במעמקי ליבו, כי אחרי חירבת-חיזוה ומי-ציקלון אין בו עוד כדי לעלות לפיסגה חדשה? האם אין הוא מעז להתמודד עם המציאות הישראלית (ו/או העולמית), שהיא כולה חירבת-חיזוה? האם הוא חש שהעם, שהוא כתב עליו ועבורו, העם של תש"ח, אינו קיים עוד?

כל זאת רציתי לשאול, לכרה, לחשוף. אך איך עושים זאת ב-6000 שניות?

איש וסוסו

לכאורה קיים דימיון רב בין ס' יזהר ובין מראיין אחר באותה התוכנית, גיורא זייד, לפחות מבחינת הרקע.

אביו של גיורא עלה לארץ ב-1904, מסיביר. דודו של יזהר, משה סמילנסקי, עלה לארץ ב-1890, מאוקראינה. שניהם ייסדו יישובים והתאהבו בחווי הערבי. אולם זייד-האב היה איש-מילחמה ונהרג בידי ערבי. ואילו סמילנסקי-הדוד כתב סיפורים על החווי הערבי והטיפ נגד רעיון "העבודה העברית". הוא היה רודף-שלום מובהק והאמין שאם יהודים וערביים יעבדו זה לצד זה, יהיה טוב לכולם.

גיורא זייד הוא שריר של תקופה, חלק מטבע ההולך ונעלם. כשכב לשערי הטלוויזיה החינוכית אמר לשוער: "אתה ואני מאותו הכפר!" השוער הגיב בתמיהה: "מה, אתה מחלכב?" אחרי שהסתים הראיון, המשך גיורא לספר לי סיפורים. הוא הראה לי שני שקעים בגולגולתו הקירחת. (ברוך כלל חובש

אורי אבנרי

גיורא מיגבעת-שומרים גדולה גם בכיתו, אבל הוא לא העז להור-פיע כך בטלוויזיה.)

"כאן היכה אותי ערבי בנבוט, אמר והצביע. (אינני יכול לחקות את סיגנונו, את קולו ואת תנועותיו). הייתי משותק במשך שלושה חודשים בצד שמאל. נראיתי ככה. (הוא הדיגם). אחרי-כך פגע לי ערבי באבן בצד השני של הראש, ויישר לי את הפרצוף!" היחס של גיורא לערבים הוא רוער-רעי, בלשוני-המעטה. הוא שקוע ברומאנטיקה ערבית, מחקה את מינהגיהם וסיגנונם, מרבה לדבר על ירדיו הערביים. (כמה מן החברים הטובים ביותר הם...) יחד עם זה הוא מציע לעזור לערבים להגר מן הארץ, והיה רוצה שיישארו כאן רק ערבים טובים (כלומר: הכנועים). המקבלים את שילטון ישראל בכל הארץ, נוסח רפאל איתן, גיורא, כמו רפול, נולד בתל-יערשים. אלכסנדר זייד נמנה עם מייסדי יישוב זה.

נדמה לי שגיורא זייד אוהב את הערבים כמו שפרש אוהב סוס אצילי. פרש אמיתי אוהב את סוסו. מלטף אותו, מדבר אליו, מאכיל ומשקה אותו לפני שהוא נוגע בעצמו בזמן ובמשקה.

מטפל בו כשהוא חולה, יורה בראשו כדי לגאול אותו מייסוריו, מזיל רמעות מרות על גופתו. אבל הסוס יודע שהוא סוס, והפרש יודע שהוא הפרש.

ככל שיחותיו מדבר גיורא, כדרכם של ותיקים, על "הער-בים". "אני מכיר את הערבים", הוא קובע, "זה ברם של הערבי וכו'. הוא מסיק מכך מסקנות ממסקנות שונות. אין הברל בין יאסר ערפאת ואמין אלחוסייני, בין הערבים של היום ובין סביהם. הם אכזריים. הם גואלידים. יש להם, 'מנטליות' כזו וכו'. משמע: אין שום הברלים בקרב 100 מיליון הערבים, לא בין עמים, לא בין מעמדות, לא בין דורות. כאילו אין הברל בין שיח' בן 80 במארוקו, למשל, ובין סטודנט בן 18 לפיסיקה גרעינית בעיראק. כולם אותו הדבר. (כמו שאין הברל בין צעיר יהודי תימני ברחובות ובין ספר-בירוסה יהודי זקן בברוקלין, כל היהודים אותו הדבר...)

מה היינו אמורים על קולונל אנגלי זקן שהיה אומר: "אני מכיר את היהודים! היכרתי אותם בשוק וייט-צ'אפל ב-1914. כולם פחדנים! לעולם לא יהיו הייליים!"

גיורא מתגאה בכך שהוא התחתן עם תימניה, והוליד שלושה ילדים שצבעי-עורם הוא "צבע מוקה". (מוקה הוא קפה חזק כאירופה. מקור המילה בשם העיירה הקטנה מוקה בתימן, עיר-נבל ששימשה, בשעתו, להעברת קפה.)

זייד

הוא סבור שכל האשכנזים צריכים להתחתן עם צעירות מיורחות, כדי שיוולד גזע כהה-עור, שיתאים יותר לאקלים של הארץ. לעומת זאת צריכים לגרום לצימצום הילודה אצל הנשים הערביות. לא היה לי זמן לשאול אותו איך.

למרות כל הדיעות האלה, אי-אפשר שלא לחבב את גיורא זייד. הוא חלק אותנטי של נוף-הארץ. כמו שיח' אברק. כמו שיריו של אלכסנדר פן.

הנחיריים של ארמין

עמתי באולם-התנוות ירושלמי, שתיתי וודקה וריבירתי על הקרב שהתחולל לפני 1978 שנים ביער גרמני.

החתונה היתה של קטי אוחנה, ידידה ותיקה שהיכרתי כשהייתי עוד אחות בחרי-ג'ריותו, ושפתחה לאחר מכן מיסעדה במרכז-ירושלים. במשך כמה שנים היתה קטי מיוודת עם בארון שווייצי, שחי בירושלים. אותו בארון בא גם הוא לחתונה, והביא עימו גברת צעירה בשם ארה, שבלטה ביופיה. שאלתי אותה למוצאה, והיא סיפרה שנוולדה בשלויה, חלק של גרמניה השייך כיום לפולין. כיום היא בעלת אורחות כפולה — גרמנית וצרפתית.

כפילות זו נראתה לה כטבעית לגמרי. מדוע שגרמני לא יהיה גם צרפתי, ולהפך? סיפרתי לה סיפור:

כשהייתי בן 8 למדתי בכיתה ג' בנתי-ספר יסודי בפרוסיה, בצפון-גרמניה. בפרוסיה שלטה אז המיפלגה הסוציאלי-דמוקרטית, והיא חלשה גם על מערכת-החינוך.

בחדר הימים דיברה המורה על הפסל של הרמן. זהו פסל ענקי, העומד ביער טויטובורג, לא הרחק מן המקום שבו נולדתי. ראיתי אותו בילדותי. הוא כה גדול, עד כי היה צורך לחסום את נחיריו, מפני שאחד המבקרים, שעלה במדרגות שבתוך הפסל, נפל מבעד לנחירי ומת. (כך, על כל פנים, סיפר לי אבי.)

הפסל הוקם במקום שבו התחולל בשנה 9 לספירה קרב שנינה את פני ההיסטוריה. הרומאים צעדו צפונה, כדי לכבוש את גרמניה. בראש הרומאים עמד ארון בשם קווינקטיליוס וארוס, שהיה ידוע היטב בארץ-ישראל, מפני ששלט כאן, בימי הורדוס ואחרי, כנציב עליון של רומא בסוריה. מולו התייצב נסיך גרמני צעיר בשם ארמין (שהגרמנים קוראים לו בטעות הרמן). איש זה התחנך ברומא, היה קצין בצבא הרומי ואף זכה באזרחות של רומא ובתואר של אביר.

ארמין זה, שהיה אז בן 26 בלבד, החליט למרוד ברומא ולשחרר את גרמניה מעולה. הוא הכין לצבאו של וארוס מארב מחוכם. ביום סתווי גשום נכנס הצבא הרומי לתוך גיא בין גבעות מיוערות. הגרמנים התנפלו עליו מכל הצדדים. הרומאים, שהייתה להם עדיפות גדולה בנשק ובאימון טאקטי, לא היו מסוגלים להפעיל את עליונותם בתנאים אלה. שלושה ליגיונות הושמדו כליל, והמצביא עצמו, "נפל על הרבו". כששמע על כך הקיסר הרומי, אוגוסטוס, השמיע את הקריאה המפורסמת: "וארוס, וארוס, החזר לי את ליגיונותי!" גרמניה לא נכבשה על-ידי הרומאים ולא צורפה למעגל התרבות הרומאית, כמו צרפת וספרד.

באותו שיעור בכיתה ג', אחרי שסיפרה את הסיפור, שאלה המורה: "ילדים, הפסל של הרמן הגיבור עומד כשפניו אל האוייב הנציחי. מיהו האוייב הנציחי?"

כולנו הצבענו. כולנו ידענו את התשובה הנכונה: "צרפת!" אילו ניבא אז מישוהו כי תוך כמה עשרות שנים יהיו גרמניה וצרפת בעלות-יבירת שבתות ושמות כלכליות, עד כדי כך שבתו של אחד הילדים האלו תוכל להיות בעלת אורחות גרמנית-צרפתית כפולה, היו מאשפים אותו.

כל זה סיפרתי באותו אולם-התנוות, על כוס וודקה וקרת. כדי להגיע אל המסקנה המבקשת: אין איבת-נצח. האוייב של היום הם בעלי-הברית של מחר. ואם זה קרה לגרמנים ולצרפתים, אחרי מילחמה של מאות בשנים, זה יכול לקרות גם לנו ולפלסטינים.